

Старословенске азбуке

Филозофски факултет у Новом Саду
Одсек за српски језик и лингвистику
Дан словенске писмености, 24. мај 2022.

Глаголицица (обла)

Азъ †, Боуки Ш, Вѣдѣ Ѵ, Глаголи Ѷ, Добро Ѻ,
Иѣсть Э, Живѣте Ѽ, Слово Ѽ, Земля Ѽ, ИжеиѼ, И Ѽ,
Летитъ (Гѣрвь) Ѽ, Како Ѽ, Людие Ѽ, Мыслите Ѽ,
Нашъ Ѽ, Онъ Ѽ, Покои Ѽ, Рьци Ѽ, Слово Ѽ, Тврѣдо Ѽ,
Оукъ Ѽ, Фрѣтъ Ѽ, Хѣръ Ѽ, Ѽтъ Ѽ, Пѣ Ѽ, Цы Ѽ,
Чръвь Ѽ, Ша Ш, Иѣръ Ѽ, Иѣры Ѽ Ѽ, Іаъ Ѽ, Хлѣ Ѽ,
Тѣ Ѽ, Ѽ, Ѽ, Ѽ, Ѽ.

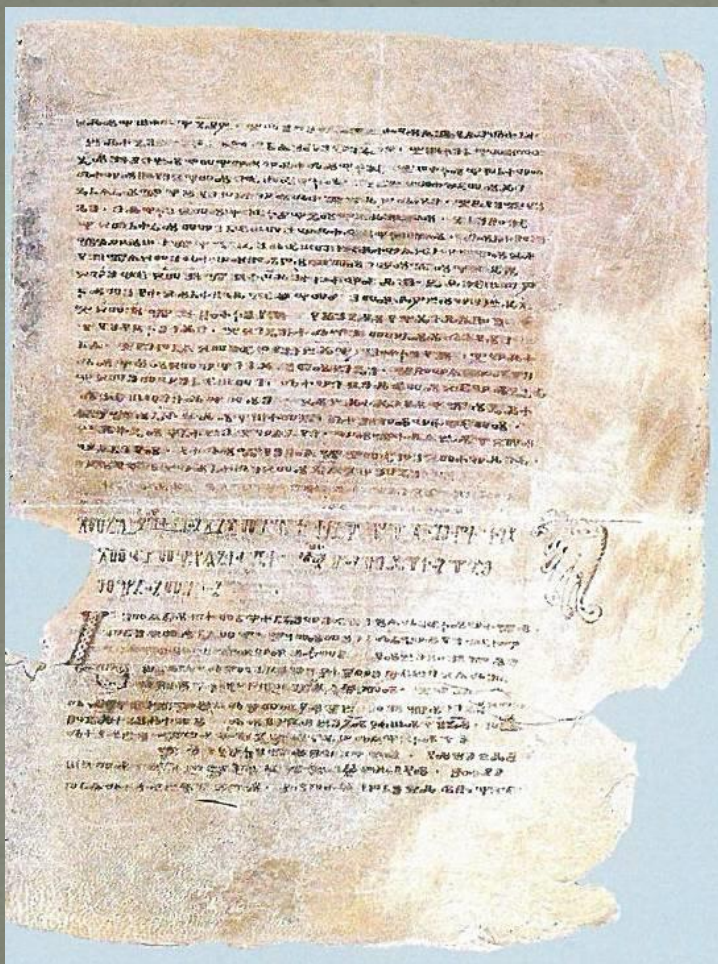
Ћирилица

А аз	Б буки	В веде	Г глаголи	Д добро	Е јест	Ж живете	Ѕ зело
З земља	И иже	І и	Ћ ћерв	К како	Л људије	М мислите	Н наш
О он	П покој	Р рци	С слово	Т тврдо	У ук	Ф фрт	Х хер
Ω омега	Ц ци	Ч чрв	Ш ша	Щ ШТ шта	Ъ дебело јер	Ы јери	Ь танко јер
Ѣ јат	Ю ју	ЈА ја	ЈЕ је	ЈУ мало јус	ЈУ велико јус	ЈУ прејотовано мало јус	ЈУ прејотовано велико јус
		Џ кси	Ѱ пси	ѱ тита	Ѳ ижица		

- До средине 19. века првим словенским писмом, које је сачинио Константин (Ћирило), сматрана је ћирилица.
- Преломни тренутак представља 1836. година, када је Ј. Копитар пронашао, а затим и издао *Клочев зборник*, писан старословенским језиком и глагољицом.
- Он је први указао на древност глагољице и њену везу са делатношћу Солунске браће, те на разлику између старословенске обле и хрватске угласте глагољице.

Ключев зборник

- Током 19. века корпус глагољских споменика попуњава се новим проналасцима, а идеја о хронолошком првенству глагољице и Ћирилу као њеном састављачу постепено се учвршћује.
- Најпотпунију аргументацију дао је П. Ј. Шафарик: глагољски споменици језички су архаичнији у односу на ћирилске; у ћирилским текстовима спорадично се појављују глагољска слова (никада обрнуто), у случају палимпсеста доњи слој текста писан је глагољицом, а горњи ћирилицом (обрнути распоред није забележен)...

- Сачувани старословенски споменици потичу из истог периода (10–11. век) и писани су глагољицом и ћирилицом. Након опсежних истраживања у трајању од два века, данас је у палеославистици општеприхваћен став да је глагољица прво словенско писмо, чији је аутор Ћирило.
- Питање о њеним изворима и симболици, међутим, још увек је отворено.

- Према Јагић–Тејлоровој теорији, која је била веома утицајна на прелазу из 19. у 20. век, узор за глагољицу пронађен је у грчкој минускули.
- Основни недостатак ове идеје јесте чињеница да је минускула канцеларијско, световно, а глагољица сакрално писмо, установљено за потребе развоја словенског богослужења.

Происхождение начертаний глаголицы по И. Тейлору

ГЛАГОЛИЧЕСКОЕ			ГРЕЧЕСКОЕ
Буквы	Название.	Знаки старшие и младшие.	Курсивъ.
а	азъ	ⲁ Ⲃ ⲃ Ⲅ	ⲁ ⲁ ⲁ
б	букы	ⲅ Ⲇ ⲇ Ⲉ	ⲅ Ⲇ ⲇ
г	глаголи	ⲉ Ⲋ ⲋ Ⲍ	ⲉ Ⲋ ⲋ
д	допро	ⲍ Ⲏ ⲏ Ⲑ	ⲍ Ⲏ ⲏ
е	еста	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ
dz	дзъло	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ
и	иже	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ ⲏ ⲏ
і	ижен	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ (и) Ⲕ (и)
к	како	Ⲇ ⲇ Ⲉ ⲉ	Ⲇ Ⲇ Ⲇ
л	людик	Ⲋ ⲋ Ⲍ	Ⲋ Ⲋ Ⲋ
м	мъисанте	Ⲏ ⲏ	Ⲏ
п	наша	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ
о	онъ	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ ⲕ ⲕ
р	покон	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ ⲏ ⲏ
г	раци	ⲓ Ⲕ ⲕ	ⲓ Ⲕ ⲕ
с	слово	ⲇ Ⲉ ⲉ	ⲇ ⲇ ⲇ
т	терьдо	ⲋ Ⲍ ⲍ	ⲋ ⲋ ⲋ
ф	фратъ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ
х	хъра	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ Ⲕ

Сопоставление глаголицы с греческим минускулом И. В. Ягича

	Греческія буквы въ глаголицы VIII—IX—X стол.	Глаголицкія буквы въ глаголицы X—XI стол.	Курсивкія буквы глаголицы XI—XII стол.	Греческія буквы въ глаголицы IX—X стол.
а	ⲁ Ⲃ ⲃ Ⲅ	ⲁ Ⲃ ⲃ Ⲅ	ⲁ Ⲃ ⲃ Ⲅ	ⲁ ⲁ ⲁ ⲁ
б	ⲅ Ⲇ ⲇ Ⲉ	ⲅ Ⲇ ⲇ Ⲉ	ⲅ Ⲇ ⲇ Ⲉ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
г	ⲉ Ⲋ ⲋ Ⲍ	ⲉ Ⲋ ⲋ Ⲍ	ⲉ Ⲋ ⲋ Ⲍ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
д	ⲍ Ⲏ ⲏ Ⲑ	ⲍ Ⲏ ⲏ Ⲑ	ⲍ Ⲏ ⲏ Ⲑ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
е	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
dz	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
и	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
і	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
к	Ⲇ ⲇ Ⲉ ⲉ	Ⲇ ⲇ Ⲉ ⲉ	Ⲇ ⲇ Ⲉ ⲉ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
л	Ⲋ ⲋ Ⲍ	Ⲋ ⲋ Ⲍ	Ⲋ ⲋ Ⲍ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
м	Ⲏ ⲏ	Ⲏ ⲏ	Ⲏ ⲏ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
п	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲑ Ⲓ ⲓ Ⲕ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
о	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲕ Ⲍ ⲍ Ⲏ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
р	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
г	ⲓ Ⲕ ⲕ	ⲓ Ⲕ ⲕ	ⲓ Ⲕ ⲕ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
с	ⲇ Ⲉ ⲉ	ⲇ Ⲉ ⲉ	ⲇ Ⲉ ⲉ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
т	ⲋ Ⲍ ⲍ	ⲋ Ⲍ ⲍ	ⲋ Ⲍ ⲍ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
ф	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲏ Ⲑ ⲑ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ
х	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲓ Ⲕ ⲕ Ⲍ	ⲅ ⲅ ⲅ ⲅ

- Г. Чернохвостов половином 20. века први указује на хришћанску симболику глагољских слова.
- Глагољица је оригинално писмо, чији су знаци сачињени од три основна хришћанска симбола – крста (Бог), троугла (Света Тројица) и круга (бесконачност).

1. Знаки на основе креста: †, ‡, †, †, †.

2. Знаки на основе треугольника: √, ∞, ∞, ∞, ∞, ∞, ∞, ∞.

3. Комбинации из кругов: ∞, ∞, ∞, ∞, ∞, ∞.

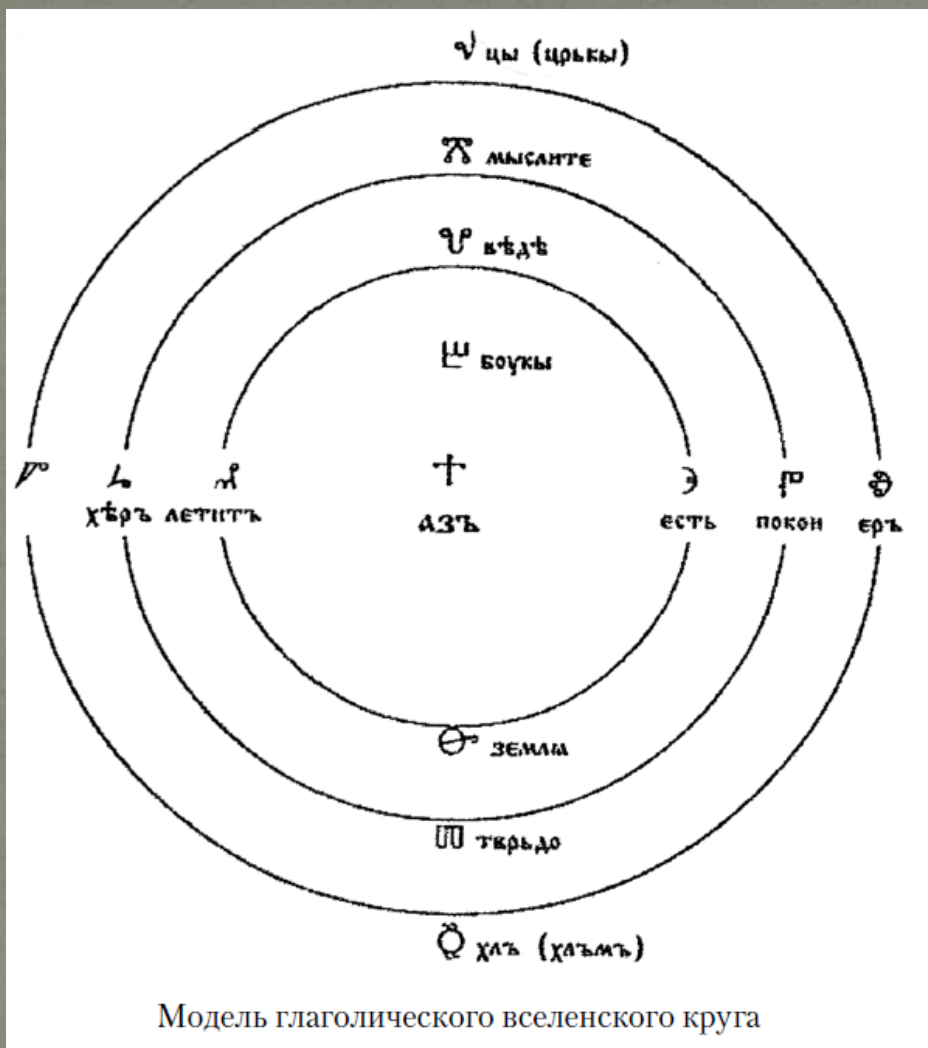
4. Трудно объяснимые знаки: ∞, ∞, ∞, ∞.

Для Ш все же признается древнееврейский прообраз.

- Љ. Б. Карпенко истиче да се приликом размишљања о глагољици мора узети у обзир читав контекст њеног настанка, а пре свега, Ћирилове компетенције и улога глагољице као сакралног писма.
- Хришћанска симболика глагољских слова проистиче из јединства њихове форме и назива, који имају директно упориште у библијском тексту, представљајући кључне библијске симболе.

- Тако, на пример, форма глагољског слова *јат* **Δ** симболизује Свету Тројицу.
- Са њоме је у складу и назив повезан са стсл. *јад* ‘јело’, који такође указује на Бога – *Јер тијело моје истинско је јело, а крв је моја истинско пиће* (Јован 6, 55).
- Имена глагољских слова ступају и у међусобне односе, образујући синтагме које упућују на кључна места у Библији – *аз буки веде, људије мислите...*

- С друге стране, у основи ћирилице несумњиво је грчка мајускула.
- Приписује се неком од ученика Ћирила и Методија, а место њеног настанка највероватније је Преслав.
- Сачињена је у периоду између Методијеве смрти и одласка ученика из Моравске (885) и настанка Самуиловог натписа (993).

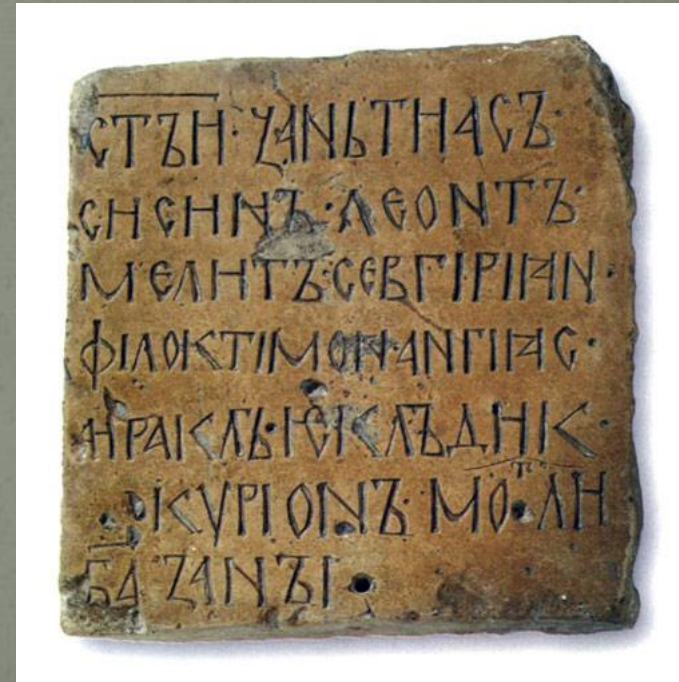

- Срби су у старословенско доба користили и глагољицу и ћирилицу, на шта указује језик *Маријиног јеванђеља* и *Темнићког натписа*.
- О употреби глагољице у најранијем периоду сведоче *Гршковићев* и *Михановићев апостол*, оба из 12. века, на српскословенском језику.
- „Победа” ћирилице резултат је везивања за ареал *Slavia orthodoxa* (византијска култура као стожер).

Маријино јеванђеље

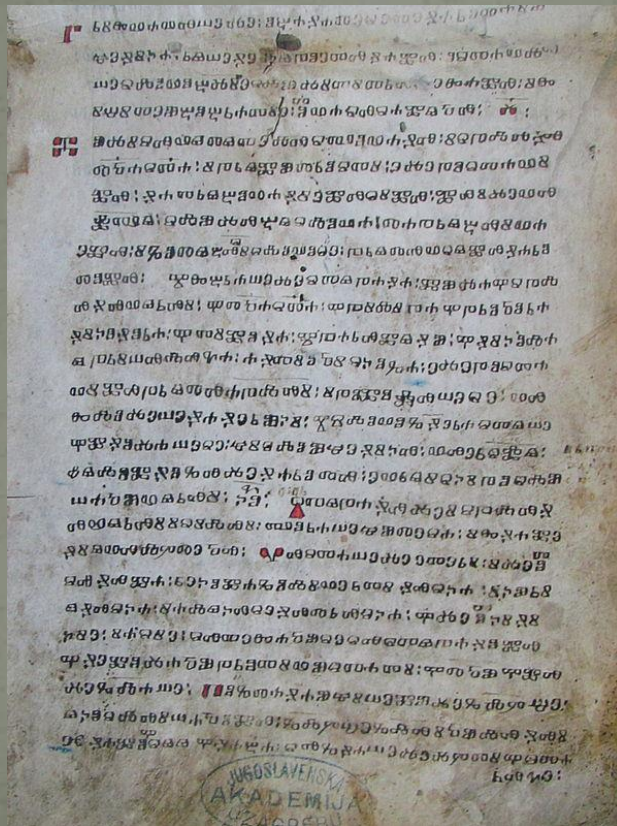

Темнићки натпис

Гршковичев апостол

Михановичев апостол

Мирослављево јеванђеље

цима сары вѣ нимъ
ста ни еди на жѣмни
ю не паде на земли бѣ
зубоца ка шего кам же
и власяи в снѣгахъ и утѣ
ни не ѡдутѣ не укрѣите
се мнози хъ бо и тнцѣ
срѣхъ и ш не стѣ вѣ
всѣхъ гл҃ъ не шѣма гл҃авѣ
вѣрѣ шѣ слышахъ бо
вж и лиши наклахъ
посла да въ оуру и въ сво
и хъ рел мюты ли сѣи
гдѣ бы ли и ного
та емъ шкѣща въ сѣ
рѣнма шѣ шѣ вѣ в
ѣ стн та ѡ ану в жемъ
ша ста и в нѣ ста сѣи
и прозидаютъ нхъ мѣхо
детѣ прогнѣ же ни оуш
а ютѣ се и гл҃а уснѣ шѣ
стѣ мѣ вѣ вѣ ста ютѣ

ни шѣ и гл҃ѣ стѣ вѣ рю тѣ
нѣ блѣ же нѣ бѣ стѣ и же не сѣ
блѣ знитѣ се о мнѣ тѣ м
а же нѣ сѣ о дѣ шѣ ма на у стѣ
и сѣ гл҃ѣ и на родомъ бо и ѡ а нѣ
у сѣ о вѣ дѣ тѣ и зидостѣ вѣ
пю стѣ и ню трѣ стѣ вѣ и вѣ
трѣ мѣ колѣ вѣ лю шѣ се нѣ
у сѣ о н зидостѣ вѣ дѣ тѣ у ло
вѣ мѣ и нѣ вѣ мѣ е кѣ и рн зн
облѣ тѣ нѣ сѣ же мѣ и сѣ гл҃а
носѣ тѣ вѣ до мѣ о хъ цр҃кѣ
сѣ ютѣ нѣ у сѣ о н зидостѣ
вѣ дѣ тѣ прѣ ка лѣ и гл҃ю
вѣ амѣ и болѣ прѣ са сѣ о
естѣ о нѣ мѣ жѣ пн сѣ о нѣ стѣ
сѣ азѣ послѣ ѡ а нѣ гл҃а сѣ о нѣ
оп рѣ дѣ лѣ нѣ мѣ тѣ ко и нѣ мѣ
и жѣ рѣ готѣ вѣ тѣ пю тѣ
тѣ ко и прѣ дѣ тѣ о бо и а мнѣ
гл҃ю ва мѣ не вѣ стѣ вѣ ро
жѣ снѣ мѣ жѣ нѣ амнѣ болѣ

сѣ зданѣ стѣ шѣ да ки
ни и зѣ рни оу а нѣ о нѣ
жѣ нѣ ршѣ лѣ и о сѣ рѣ дѣ
нѣ хъ нѣ да шѣ
г҃о а нѣ а вѣ шѣ оу гл҃а и сѣ
и шѣ кѣ нѣ дѣ рѣ гл҃а кѣ
нѣ рѣ нѣ а у мѣ вѣ гл҃а
лѣ а нѣ а жѣ нѣ сѣ кѣ нѣ хъ
вѣ кѣ и о готѣ нѣ кѣ жѣ
а хъ сѣ рѣ у тѣ нѣ гѣ тѣ о
сѣ кѣ а сѣ тнѣ хъ сѣ о кѣ о
гѣ нѣ кѣ сѣ пнѣ цнѣ хъ
у лѣ кѣ нѣ мѣ дѣ хъ сѣ нѣ
нѣ е тѣ гѣ нѣ вѣ зѣ нѣ гл҃а
сѣ мѣ вѣ лѣ нѣ мѣ тѣ лѣ тѣ
то е нѣ а мѣ нѣ тѣ гѣ нѣ сѣ
вѣ зѣ рѣ нѣ мѣ прѣ нѣ шѣ
лѣ нѣ нѣ о тѣ вѣ нѣ тѣ nѣ sѣ
вѣ мѣ тѣ кѣ тѣ о сѣ нѣ стѣ бѣ
нѣ зѣ нѣ рѣ тѣ нѣ мѣ и сѣ гл҃а
пѣ тѣ мѣ а тѣ нѣ нѣ нѣ зѣ
нѣ гѣ нѣ нѣ вѣ рѣ гл҃а нѣ сѣ
нѣ о сѣ тѣ nѣ zѣ nѣ gѣ o

ни ка ко же не вѣ рѣ жѣ дѣ го
нѣ кѣ оу а сѣ нѣ а кѣ хъ нѣ sѣ
тѣ зѣ а хъ сѣ дѣ рѣ тѣ sѣ dѣ rѣ o
у ю тѣ а шѣ у тѣ е стѣ сѣ лѣ o
нѣ tѣ kѣ o влѣ sѣ tнѣ ю nѣ sѣ lѣ o
и жѣ нѣ e tѣ mѣ dѣ xъ mѣ nѣ xъ lѣ o
нѣ а нѣ о а вѣ шѣ оу гл҃а и сѣ
и шѣ кѣ нѣ дѣ рѣ гл҃а кѣ
нѣ rѣ nѣ a у mѣ vѣ gл҃а
лѣ a nѣ a жѣ nѣ sѣ kѣ nѣ xъ
vѣ kѣ i o g o tѣ nѣ kѣ j lѣ o
a xъ sѣ rѣ u tѣ nѣ gѣ tѣ o
sѣ kѣ a sѣ tнѣ xъ sѣ o kѣ o
gѣ nѣ kѣ sѣ nѣ цнѣ xъ
u lѣ kѣ nѣ mѣ dѣ xъ sѣ nѣ
nѣ e tѣ gѣ nѣ vѣ zѣ nѣ gл҃a
sѣ mѣ vѣ lѣ nѣ mѣ tѣ lѣ tѣ
то e nѣ a mѣ nѣ tѣ gѣ nѣ sѣ
vѣ zѣ rѣ nѣ mѣ прѣ nѣ шѣ
lѣ nѣ nѣ o tѣ vѣ nѣ tѣ nѣ sѣ
vѣ mѣ tѣ kѣ tѣ o sѣ nѣ sѣ bѣ
nѣ zѣ nѣ rѣ tѣ nѣ mѣ i sѣ gл҃a
пѣ tѣ mѣ a tѣ nѣ nѣ zѣ nѣ zѣ
nѣ gѣ nѣ nѣ vѣ rѣ gл҃а nѣ sѣ
nѣ o sѣ tѣ nѣ zѣ nѣ gѣ o

и жѣ нѣ e tѣ mѣ dѣ xъ mѣ nѣ xъ lѣ o
и жѣ нѣ e tѣ mѣ dѣ xъ mѣ nѣ xъ lѣ o
тѣ zѣ a хъ sѣ dѣ rѣ tѣ sѣ dѣ rѣ o
у ю тѣ a шѣ у тѣ e стѣ sѣ lѣ o
нѣ tѣ kѣ o vлѣ sѣ tнѣ ю nѣ sѣ lѣ o
и жѣ нѣ e tѣ mѣ dѣ xъ mѣ nѣ xъ lѣ o
нѣ a nѣ o a вѣ шѣ oу gл҃a и sѣ
и шѣ kѣ nѣ dѣ rѣ gл҃a kѣ
нѣ rѣ nѣ a у mѣ vѣ gл҃a
лѣ a nѣ a жѣ nѣ sѣ kѣ nѣ xъ
vѣ kѣ i o g o tѣ nѣ kѣ j lѣ o
a xъ sѣ rѣ u tѣ nѣ gѣ tѣ o
sѣ kѣ a sѣ tнѣ xъ sѣ o kѣ o
gѣ nѣ kѣ sѣ nѣ цнѣ xъ
u lѣ kѣ nѣ mѣ dѣ xъ sѣ nѣ
nѣ e tѣ gѣ nѣ vѣ zѣ nѣ gл҃a
sѣ mѣ vѣ lѣ nѣ mѣ tѣ lѣ tѣ
то e nѣ a mѣ nѣ tѣ gѣ nѣ sѣ
vѣ zѣ rѣ nѣ mѣ прѣ nѣ шѣ
lѣ nѣ nѣ o tѣ vѣ nѣ tѣ nѣ sѣ
vѣ mѣ tѣ kѣ tѣ o sѣ nѣ sѣ bѣ
nѣ zѣ nѣ rѣ tѣ nѣ mѣ i sѣ gл҃a
пѣ tѣ mѣ a tѣ nѣ nѣ zѣ nѣ zѣ
nѣ gѣ nѣ nѣ vѣ rѣ gл҃а nѣ sѣ
nѣ o sѣ tѣ nѣ zѣ nѣ gѣ o

